

RIVERO
ARBARO
HISTORIO

Beneluxsa Kongreso 2023

28 septembro - 1 oktobro

Bouillon (Belgio)

Kongreslibro

benelukso.eu/kongreso

Salutvorto de la prezidanto de V.Esp-o

Nome de Valona Esperanto-asocio (V.Esp-o) mi ĝojas bonvenigi vin al nia Beneluksa Kongreso en Bouillon. Kiel vi scias, la Beneluksa Kongreso (BNLK) estas alterne organizita de unu el la Esperanto-asocioj de Belgio. Pasintjare, ĝi okazis en Ipro (Flandrio). Post kiam ni dufoje organizis kongreson en Charleroi, ni volis montri al vi alian flankon de Valonio. Valonio estas ankaŭ konata pro ĝiaj naturo, arbaroj kaj kvietaj vivmaniero, kaj estas ĉi tiu aspekto de nia regiono, kiun ni volis montri al vi. Do, Bouillon.

de la regiono de La Semois: tabakfabriko. Proksime de Bouillon restas ununura aŭtentika fabrikisto de tabako kaj ni vizitos lin.

Se vi emas marŝi, ni organizos promenadojn en la naturo. Unu el ĝi estas iom dekliva sed ĝi disponigas superbajn vidojn de la regiono kaj de la urbo. Rezervita por bonaj promenantoj. Por la aliaj, restas la ebleco vidi la belajn lokojn aŭte.

Bouillon, kiel vi vidos estas agrabla urbo sude de Belgio. Ĝi estas ĉirkaŭita de belega naturo kaj la meandroj de la rivero 'La Semois'. Jes, ja, ĝi ne havas stacidomon, sed tio estas parto de la ĉarmo de la urbo. Ĝi estas iom izolita, kaj kiel por ĉio altvalora, indas fari iom da peno.

Krom prelegoj kaj kursoj (de Katalin Kováts ĉiuokaze!), ni havos la ŝancon malkovri Armel Amiot kiu koncertis dum la UK en Montrealo. Li kantas en Esperanto kaj akompanas sin per sia banĝo.

Evidente, la ĉefa vidindaĵo de Bouillon estas ĝia kastelo. En tiu fama fortika kastelo komenciĝis la unua krucmilito kun Godefroy de Bouillon. Mirinde, la kastelo ne estas tiom granda; por la endomaj ĉambroj, oni eĉ ne povas mendi grupan viziton. Tial ni tradukis por vi la gvidlibron kiun vi povos uzi dum la vizito.

Sabaton, ni havos la plezuron ĉeesti demonstron de pordopilko (*Gateball* en la angla). Se vi neniam antaŭe aŭdis pri ĉi tiu ludo, jen la okazo veni kaj konatiĝi kun ĝi, precipe ĉar la celo de la demonstro estas formi esperantistan teamon de pordopilko.

Kun ĉiuj membroj de la LKK, mi esperas, ke vi ĝuu la kongreson kiun mi deziras al vi tre agrabla kaj sukcesplena.

Jean Annet

© <https://openstreetmap.org/>

Redaktis ĉi tiun kongreslibron por vi Jean Annet kaj Yves Nevelsteen. Ĝin kompostis Yves Nevelsteen. Helpis pri la diversaj tekstoj interalie Valère Doumont, Catherine Royaux kaj Jean-Pol Sparenberg. Koran dankon al Nikolao de Buyl pro la korektado kaj plibonigo de la teksto pri la kastelo. © Valona Esperanto-asocio 2023

Praktike

Bazaj informoj

Route du Christ, 16
BE-6830 Bouillon
+32 (0)61 46 81 37

Salonoj

Estas pluraj salonoj kie okazos la agadoj.

- plurcela ĉambro (*salle polyvalente*): libroservo, kursoj de Katalin Kováts kaj koncerto
- malgrandaj salonoj unu etaĝo sube: paŭzoj, atelieroj
- salono en aparta gastejo (*gîte*): Prelegoj, ĝeneralaj asembleoj de BEF, EEU kaj Verdaj Skoltoj

Manĝoj

La horoj de la manĝoj estas :

- matenmanĝo: je la 8h30
- tagmanĝo: 12h30
- vespermanĝo: 18h30

Vifio

En la junulargastejo mem kaj en la salono en la aparta gastejo estas rapida retaliro per vifio. La kodon vi trovos ĉe la enirejo.

Fotoj

Ni kreis komunan fotaron. Vi povas alŝuti al ĝi ankaŭ viajn fotojn!

mallonge.net/fotaro-BNLK2023

Kontaktoj de la LKK

- Jean Annet: +32 495 10 32 30
- Valère Doumont: +32 485 51 75 52
- Yves Nevelsteen +32 472 106 086
- Catherine Royaux +32 487 96 11 52
- Jean-Pol Sparenberg: +32 475 27 23 19

Dankon pro via partopreno en nia kongreso!

© Les auberges de jeunesse Belgique

Programo

ĴAŬDO 28 SEPTEMBRO

10:00	akceptejo malfermita
10:30	unua taksiservo ĉe la stacidomo Libramont (se iu mendis ĝin)
11:30	dua taksiservo ĉe la stacidomo Libramont (se iu mendis ĝin)
12:30	ekiro al Corbion por tagmanĝi en la restoracio 'Hôtel des Ardennes'. Temas pri tagmanĝo kun 3 pladoj (komenca plado, ĉefa plado, deserto) kaj unu trinkaĵo. Rue de la Hate, 1 - 6838 CORBION
14:00	vizito de la muzeo de la tabako. Luda kaj maltipa vizito al metiejo-muzeo, tra malnova komerco: la transformo de la tabako 'la Semois' en multoblaj etapo, al la ritmo de maŝinoj datiĝantaj de 1900 en funkciado. Vi vidos la metiiston laboranta, kaj ankaŭ amason da objektoj, kiuj rilatas la vojaĝon de tabako tra la jarcentoj, kulturoj, kaj kutimoj. La viziton kompletigas video ilustranta la laboron de tabako de la semo ĝis la pipo. Rue du Tambour, 10 - 6838 CORBION
16:00	vizito de la domo de Mateo, projekto kaj gvidado de Alex Humet Rue Jean-Baptiste, 12 - 6838 CORBION (detaloj en paĝo 30)
18:30	vespermanĝo en la junulargastejo en Bouillon
20:00	interkona vespero: <ol style="list-style-type: none"> 1. biergustumado 2. renkontiĝo kaj memoroj de la partoprenintoj de la Universala Kongreso en Torino 3. Riskoludo fare de Katalin Kováts

© Musée du Tabac

Programo

VENDREDO 29 SEPTEMBRO

08:30	matenmanĝo
09:30	<ol style="list-style-type: none"> kurso kun Katalin Kováts promenado kun Catherine Royaux (Katerin) prelego de Ben Indestege pri laboregimoj historie, nuntempe kaj estonte. Loko: aparta gastejo. la fortoj kaj malfortoj de la tri Esperantaj belgaj asocioj por la estonteco. Debato/diskuto/renkontiĝo kunordigita de Eric Nemes (Eriko) kunveno de uzantoj de Eventa Servo kun Yves Nevelsteen. libroservo
12:30	tagmanĝo
13:50	vizito de la arkeoskopo. Vidu la tekston en paĝo 9.
15:30	<p>spektaklo de rabobirdoj en la kastelo</p>
16:00	vizito de la kastelo de Bouillon. Vidu la ekskursgvidilon en paĝo 14.
18:30	vespermanĝo en la junulargastejo
20:15	nokta spektaklo en la kastelo: <i>L'Odyssée de lumière</i> (La odiseado de lumo)

Programo

SABATO 30 SEPTEMBRO

Tutan tagon:

- libera vizito al la *Musée Ducal* (Duka Muzeo). Vidu p. 13.
- libroservo

08:30	matenmanĝo
09:30	<ol style="list-style-type: none"> kurso kun Katalin Kováts ĝenerala membrokunveno de la Belga Esperanto-Federacio makrameo fare de An Olijslagers. prelego de Eduard Kusters: Limoj en la evoluo. Loko: aparta gastejo. Seán Ó Riain prezentas sian libron.
12:30	tagmanĝo
14:00	<ol style="list-style-type: none"> prezento de Pordopilko (<i>Gateball</i>), teama sporto simila al kroketo. Ĝi estas precipe konsiderata sporto por junuloj, sed taŭgas tamen por ĉiuj aĝoj. Vidi plian prezenton en paĝo 28. promenado kun Catherine Royaux (Katerin). Atentu: ĉi tiu promenado estas por bonaj promenantoj! Kunportu bonajn ŝuojn. Por aliaj, kiuj volas promeni, ni organizos aŭtoveturadon kun pli alirebla promenado.
16:30	<ol style="list-style-type: none"> kantaliere kun Armél Amiot, la koncertisto. Loko: plurcela ĉambro. ĝenerala membrokunveno de EEU (kun Seán Ó Riain, prezidanto de EEU, kaj Flory Witdoeck). Loko: aparta gastejo.
18:30	vespermanĝo en la junulargastejo
20:00	prelego de Paul de Cooman : "Per tramo al Bouillon". Historio de la komuna transporto en la regiono. Loko: aparta gastejo.
21:00	koncerto de Armél Amiot . Loko: plurcela ĉambro.

Programo

DIMANĈO 1 OKTOBRO

08:30	matenmanĝo
09:30	<ol style="list-style-type: none">1. kurso kun Katalin Kováts2. ĝenerala membrokunveno de la Verdaj Skoltoj3. ŝtofkolorado fare de Nicky Janssen4. prelego de Frank van Hertrooij pri la historio de astronomio. Frank estas 24-jaraĝa esperantisto el Nederlando. Li lernis Esperanton kiel infano kaj nun uzas la lingvon por iri al Esperanto-aranĝoj kaj paroli kun amikoj. Li ankaŭ ŝatas komuniki sciencajn temojn per prelegoj kaj sia blogo (Scivolemo). Ekster Esperantujo Frank studis ĥemian teĥnologion kaj nun plustudas por iĝi mezlerneja instruisto. Aldone, li volontulas en astronomia observatorio. En sia libera tempo li ŝatas legi kaj fari muzikon, aŭ amuziĝi kun siaj amikoj kaj samdomanoj.5. krom-ekskurso: vizito de la “Ardoisières de Bertrix”. Unuhora subtera turneo. Surpriza vojaĝo... Malsupreniru 25 metrojn, per komforta ŝtuparo kaj malkovru, tra itinero de preskaŭ 1 km, la geologion de ardezargiloŝtono, eltiroteknikojn kaj la laborkondiĉojn de ministoj. Krompago: 15 €.
12:30	tagmanĝo
14:30	fermo de la kongreso
14:00	postkongresa ekskurso (ne organizita): vizito de la arkivoj de la Internacia Esperanto-Arkivo , Arnoudt Rulenslaan 10, 3020 Winksele (apud Leuven). Eble jen unika okazo por fojon vere surloke viziti la kolekton al kiu vi ankaŭ kontribuis/as/os? iespa.eu

La arkeoskopo • la spektaklo

Ni estas en 1060. La generacio kiu konis la 10-an jarcenton estingiĝis.

Ekde tiam du mondoj kontraŭis, la idealoj konkuras. La Okcidento estas okupita de feŭdismo kaj la Romia Eklezio pli okupita de politiko ol dediĉita al sindonemo.

La Oriento estas aroganta kaj Islamo, konkerema. La glavo, la kruco, la kreska lunarko havas forton de juro.

Antaŭ la fino de la jarcento, la standardoj maskos la kolorojn de la ĉielo. En tiu milita kaj grandfervora klimato aperas la politika mapo de du mondoj: Oriento minacita de Islamo, Okcidento disŝirita inter Romia Eklezio kaj Germana Imperio. Ide d'Ardenne, edzino de grafo Eustache de Boulogne, naskas sian duan filon, kiun ŝi baptos de la persona nomo de sia onklo, Godefroy.

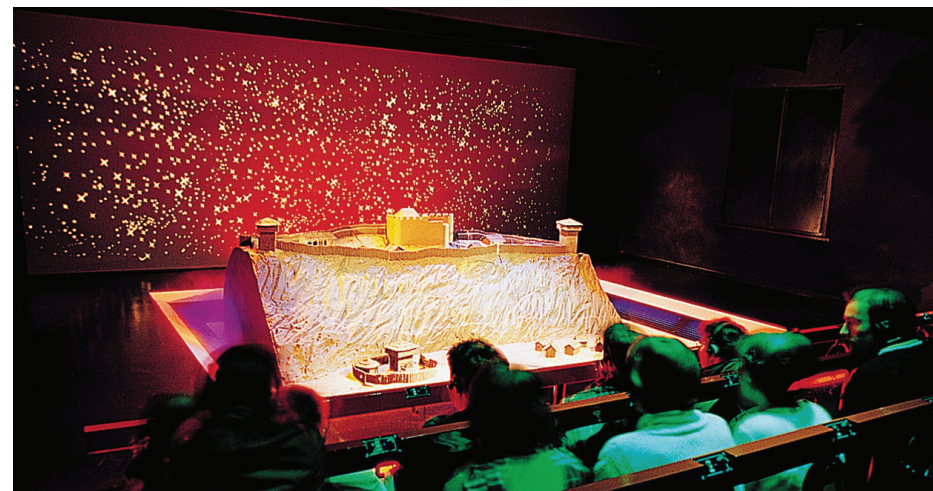
Tiu fariĝos la fama venkinto de la unua krucmilito, la kristana konkeranto de Jerusalemo, la viva simbolo de kavaliereco en la Alta Mezepoko.

Antaŭ ol entrepreni tiun verŝajne plej gravan “militistan pilgrimadon”, li loĝis en Bouillon, en sia kastelo.

Tiutempe du potencoj kungluiĝas: tiu de la Eklezio de Romo kaj tiu de unu heredanto de Charlemagne, Henri, reĝo de Germanio.

Ekskomunikita, Henri ĉirkaŭas sin per assembleoj de fideluloj. Unu el tiuj, Godefroy nomata “la ĝibulo”, frato de Ide kaj onklo de Godefroy de Bouillon, furioze rezistas al la premoj de la Eklezio. Tamen, lia edzino, grafino Mathilde de Toskanio estas la plej bona amikino

© Maison du Tourisme du Pays de Bouillon en Ardenne

de la Papo.

Tiu politika malamikeco dividas la paron: estas la glavo kontraŭ la kruco. La ĝibulo, la ĉikanita duko de Malalta Lotaringio, markizo de Antverpeno, grafo de Verdun nomigas Godefroy de Bouillon, sia heredanto. Oni diras, ke li petis sian nevon meti sian glavon al la servo de la Eklezio por elaĉeti la krimojn de sia onklo kaj liaj praaĵoj. Nokte, la 26an de februaro 1076, vizitante siajn nordajn terenojn, li estas murdita.

La junulo Godefroy, konvinkita, ke ĝi estas krimo nutrata de Mathilde de Toskanio, kaj pro la hereda promeso de la forpasinto, akiras la markizon de Antverpeno, la graflandon de Verdun kaj ekloĝis en Bouillon. La Duklando de Lotaringio estos konfidita al li de la reĝo dek unu jaroj pli poste. Ĝiaj teritorioj estas vastaj. Lotaringio estas feŭdo, kiu etendiĝas de Skeldo ĝis Rejno.

Tre rapide, la posedaĵoj de Godefroy estas aviditaj de Mathilde kaj la aliancanoj de la Papo kiuj sendas, por sieĝi la kastelon de Bouillon (sub la kompleza okulo de la reĝo de Germanio), la grafon de Namuro, komandanto de la plej potenca armeo iam ajn vidita en la Ardenoj.

Godefroy kaj ĝia kastelo tenas. La rezulto de la konflikto estas decidita dum juĝo de Dio, ia turniro, kies gajninto estas agnoskita de ĉiuj, pastrara kaj laika. Per unu mano,

la rompita glavo, G. de Bouillon venkas la Grafon de Namuro. Nun, la sinjoro de Bouillon estos obeata kaj respektata.

Godefroy tiam plifortigas la strategian pozicion de sia kastelo, kiu estis tiam simpla ĉefturo el ŝtonoj ĉirkaŭita de lignaj palisadoj, regante la malgrandan vilaĝon Bouillon kaj la fortikan muelejon apud rivero *La Semois*. Godefroy entreprenas la konstruadon de gvatado stacioj, de pasejoj kaj li armas fortan militistan gardantaron. Ĉi tiu malgranda ĉefturo ĉirkaŭita de palisadoj tiam fariĝas fortikaĵo nevenkebla kaj elpensita por rezisti la plej fortajn atakojn.

Krom la konstruaĵoj de la grandaj kaj malaltaj kortoj, ĝia rolo estas gastigi la moŝtan familion kaj lian gardiston. La ĉefturo ankaŭ enhavas la kapelon alireblan nur ekde la domo sed ankaŭ la provizejojn kaj grenejojn plenplenajn de proviantoj, ne nur por la kastelanoj, sed por la vilaĝanoj kiuj venis rifuĝi dum sturmoj. La cisterno, kiu ankoraŭ ekzistas, estas por la homoj kaj bestoj. Oni opinias ke ĝi estas neelĉerpebla dum jarcentoj. Vizitante la kastelon, ni sentas, malgraŭ la aldonoj de la diversaj arkitektoj dum la jarcentoj, ĉi tiun klimaton de sekureco dank' al la trankvileco de la loko kaj ĝia strategia pozicio super la meandroj de la rivero *La Semois*.

Dum la vintro 1095, monaĥo

vojaĝas tra la kamparo. Revenante el Jerusalemo, kie li estus vidinta la militistojn de Islamo persekuti la kristanan minoritaton ĉirkaŭ la Eklezio de Sankta-Sepulkro. Pierre la Ermito riproĉas la baronojn ilian senfarecon kaj iliajn fratmurdatajn luktojn. Li predikas la krucmiliton.

Samtempe, la bizanca imperiestro, Alexis Comnene, alarmita de la ortodoksa pastraro, provas bremsi la islaman invadon sur sia lando de Azio. Urban II la nova papo, sentema je ĉi tiu helpoalvoko, instigas la okcidentan mondon al armita pilgrimado por liberigi la tombon de Kristo : en novembro de la jaro 1095, en la Katedralo de Clermont, antaŭ multaj episkopoj kaj sinjoroj, Urban II ekigas unu el la unuaj sanktaj militoj de la kristana Historio.

En sia prediko li deklaras, ke la turkoj kaj la araboj atakis la kristanajn fratojn el Oriento kaj elfaras masakrojn kaj rabadojn. Li instigas riĉulojn kaj malriĉulojn ĉasi el la kristanaj teroj la paganojn kiuj insultas Dion. Li garantias kompletan absolvon al ĉiuj, kiuj mortos dum la krucmilito kaj li estas la unua kiu lanĉos la faman krion "Dio volas ĝin". Krome, li promesas ke la Eklezio protektos dum sia foresto la posedaĵojn de la krucistoj. Viktimo de la maljustecoj de lia reĝo Henri de Germanio kaj de la atakoj de la Eklezio de Romo, Godefroy vidas en ĉi tiu alvoko la okazon

realigi la deziron de sia onklo: meti sian glavon al la servo de trafa kaŭzo kiu ankaŭ forsolvos siajn problemojn kun la du potencoj.

Por financi sian armeon, li vendas sian tutan havaĵon, inkluzive la kastelon de Bouillon kiun li cedas al la Princo-Episkopo de Lieĝo por la preciza sumo de 1300 marko da arĝento. Grandega sumo! La 15-an de aŭgusto 1096, sekvante senpacienca trupon de almozuloj gvidataj de Pierre la Ermito, Godefroy de Bouillon, ĝiaj vasaloj kaj ilia armeo taksita je mil rajdistoj kaj sep mil infanteriistoj, ekiras al la Sankta Milito. Tagon post tago, miloj da pilgrimantoj kaj soldatoj foriras el Italio, Flandrio, Normandio, Gaskonio, Provenco. En Bouillon, ĉirkaŭita de siaj lojalaj amikoj, Godefroy lanĉos (post la Papo) la militkrion, kiu resonados dum du jarcentoj "Dio volas ĝin".

La longa piedirado, la granda transirejo de orienta Eŭropo, komenciĝas. Infanteriistoj, rajdistoj, ĉaroj ŝarĝitaj per provizoj, pezaj tolaj tendoj, fero kaj bronza armiloj, kaj multaj brustoj plenigitaj per oraj kaj arĝentaj varoj (utilaj por estontaj transakcioj), penadas antaŭeniri. Godefroy venkas mal-facilaĵojn krom tiuj de provizoj kaj resto de siaj trupoj, La kunuloj de Petro la Ermito, kiuj antaŭas ilin, ne havas la skrupulojn de la kavaliroj.

Privateco kondukis ilin fari multajn

rabadojn kaj krimojn inkluzive de la unuaj judaj pogromoj en la kristana okcidento.

En Hungario Godefroy liveras sian propran fraton Baudouin kiel garantiulo por akiri pasrajton kaj garantii al reĝo Columan la sekurecon de liaj samlandanoj. Li ricevos sian liberigon post transiri la landon sukcese. En Bulgario, armeaj misuzoj de Petro la ermito farigis la regionon dezerto fajra kaj la sango de la loĝantoj tinkturis riverojn ruĝaj.

Cent tridek tagojn poste, la Armeo de Godefroy atingis Konstantinopolon. Bezonatas pluraj tagoj por kunigi la aliajn aliancitajn armeojn. Filino de la imperiestro Alexis, la bela erudicia Ann, de kiu ni trovis skribaĵojn, timas la danĝeran agresemon de tiuj krucistoj, kiuj tendumas ĉirkaŭ la ĉefurbo de la Imperio.

Por transiri la Bosforon kaj dokon en Malgranda Azio, la krucmilitistoj devis akiri de la Imperiestro ŝipojn kaj manĝaĵojn. Godefroy intertraktis kun la monarko, sed konsciis ke la krucistoj estis viktimoj de marĉandado.

Kompense, la Imperiestro postulas la donacon de ĉiuj landoj de la Proksima Oriento konkeritaj de la krucistoj. Ĉiuj gvidantoj de Okcidenta Armeo ne volis submetiĝi al ĉi tiu pakto. Ili sentas sin perfiditaj. Nordaj kavaliroj volis trovi sub la suno kion ili perdis en siaj humidaj

arbaroj. Godefroy tamen persistis konservi la komencan celon. Nepras atingi Jerusalemon!

Krucistoj ne suspektis la egecon de la venontaj bataloj, ne nur kontraŭ

Turkoj kaj Arabaj kun malpezaj armeoj kaj rapidaj ĉevaloj, sed ankaŭ kontraŭ soifo, malsato, plago, sovaĝaj bestoj, malsanoj, terura varmego, malvarmo de la glaciaj montoj, aldone tiuj mirigaj urboj, tiuj fortikaĵoj el ŝtono, tiuj sennombraj armeoj en Malgranda Azio.

Niĉée, islama citadelo kun siaj ducent kvardek turoj, Dorylée kie Godefroy venos tutlastmomente forsavi la krucistojn de Italio, Iconium, Césarée, la ok monatoj de Antioŝa blokado, tiom da konkeritaj lokoj, post senfinaj blokado, malkuraĝigoj, homaj perdoj.

Je la 7-a de junio 1099, pli ol mil tagoj post la foriro el Bouillon, Godefroy kaj ĝiaj aliancanoj atingis Jerusalemon, la sankta Urbo.

La 15-an de julio, li metis piedon sur la gigantaj muroj dank'al grandega ligna turo konstruita ene de nokto. De tiam la sturmo estis ĝenerala, ĉiuj okcidentaj armeoj devigis la Egiptan Garnizonon cedi. La krucistoj eniris po centoj en la mallarĝaj stratoj de la urbo Salomono. Masakro! Sango fluis tra la stratoj al la makzeloj de la ĉevaloj.

Vespere la 17-an de julio, la krucistoj falis sur la genuoj antaŭ la tombo de Kristo, en la preĝejo de

Sankta Sepulkro. Kvin tagojn poste, Godefroy de Bouillon estas elektita kiel reĝo de Jerusalemo. Li rifuzas la titolon sed akceptas la taskojn. Onidire li deklaris: "Kiel mi audacus porti oran kronon dum la Reĝo de Reĝoj, Jesuo-Kristo, la Filo de Dio, portis kronon de dornoj en la tago de sia pasio?"

Unu vesperon, revenante de Acre kaj Jaffa, Godefroy malsaniĝis, li spiregis, lia pulso estis neregula. Febro maligna invadis siajn

membrojn. Ĉu li manĝis venenigitan frukton ofertita de la emiro de Césarée? Aŭ ĉu li suferis misteran malbonon kontraktitan en Bouillon aŭ dum la krucmilito? Ni neniam scios. Lia promeso estis plenumita, lia glavo pendis sur la muro de la Eklezio de la Sankta Sepulkro. li "povas" morti... Estis la 18-a de julio 1100. Lia frato Baudouin fariĝis, kelkajn monatojn poste, je la Kristnaska Tago la unua franca reĝo de Jerusalemo.

La Duka Muzeo • vizito sen ĉiĉerono

Rue du Petit, 1-3 Bouillon. Malfermita de 10h ĝis 18h.

Sub la kastelo, ĉi tiu muzeo etendiĝas super du historiaj domoj kaj inkluzivas malnovan

forĝejon. Ekspozicioj elstarigas la vivon de Godefroy de Bouillon, la Unuan Krucmiliton, la lokan metalindustrion kaj lokan artiston Albert Raty (1889-1970).

HISTORIA AVIZO

Bouillon [EO: “Buljono”] jam estas menciita en skribaĵoj antaŭ la jaro 1000. La plej bonaj fakuloj konsentas, ke tiu ĉi nomo datiĝas de la gaŭloromia periodo. Sed, pro manko de konvinkaj dokumentoj, neblas certigi precizan daton de la fondiĝo de ĝia kastelo. La historia funkcio de la Kastelo de Bouillon estos gardi la trairejon inter la nordo kaj la sudo, inter Alta kaj Malalta Lotaringio; tiuj famaj “avenuoj de la francoj” uzitaj de ĉiuj invadoj ĝis 1940.

La historio de la kastelo strikte sekvas tiun de la Urbo kaj la Dukejo de Malalta Lotaringio; ĝi havas tri apartajn periodojn:

1. La **Dukoj de la nobela Familio de Ardenoj** estis la posedantoj ĝis 1096. De tiu familio Godefroy de Bouillon estis la kvina kaj lasta de la nomo. Estis en tiu periodo ke Godefroy de Bouillon garantidonis (kun la ebleco de elaĉeto de sia posedaĵo ene de tri jaroj) sian tutan duklandon al Otbert, Princo-Episkopo de Lieĝo. Otbert prirabis la preĝejojn kaj monaĥejojn de sia propra diocezo por pagi la prezon. Tiel kontribuante al la elspezoj de la unua krucmilito, la duko konkeris Jerusalemon kaj tie mortis en

1100 kun la titolo de “Defendanto Protektanto de la Sankta Tombo” post rifuzado porti la oran kronon de Reĝo de Jerusalemo “kie Kristo portis dornan kronon”.

2. La **Princo-Episkopoj de Lieĝo**, dua serio de la Dukoj de Bouillon konservis ĝin dum preskaŭ ses jarcentoj.
3. La Princo-Episkopoj de Lieĝo fine perdis la titolon de Duko ĉar la **familio de La Marck** sukcesos senrajte proprigi al si la titolon. La Princo-Episkopoj, pro konvenaj kialoj, delegis siajn povojn al guberniestroj kaj, en 1430, nomumis guberniestron unu el la grandaj feŭdaj gravuloj de la princlando, grafo Evrard III de La Marck. Tiu ĉi familio havis eksplodeman temperamenton, estis ambicia kaj, ĉefe, sen multe da skrupuloj. La familio eĉ sukcesis, komence de la 16-a jarcento, akiri la titolon de Duko de Bouillon samtempe kun la Princo-Episkopo de Lieĝo. En 1591, Henri de la Tour d'Auvergne, geedziĝis kun Charlotte de La Marck, kiu mortis seninfana sed testamentis al li ŝiajn posedaĵojn kaj titolojn. Jen kiel, sen posedi la kastelon, la de La Tour d'Auvergne portas la

titolon de Duko de Bouillon. Same malkvietaj kiel la de La Marcks, ili sukcesis transdonigi al si, en 1678, la urbon kaj la duklandon fare de la franca reĝo Ludoviko la 14-a, kies trupoj konkeris tiun regionon en 1676; tiu ekposedo estas oficiale konfirmita per la traktatoj de Nimego (1676) kaj Rijswyck (1697). Dum la tuta 18-a jarcento, Bouillon estos komparebla al oazo de libereco ĝis la 24-a de aprilo 1794, kiam la asembleo de la popolo de la duklando - kiu havas ĉirkaŭ 150 vilaĝojn - proklamis la respublikan reĝimon. En oktobro 1795 Bouillon iĝis parto de la Franca Respubliko (departemento de la Arbaroj).

Post la malvenko (1815) de la Franca imperiestro Napoleono la Unua en Waterloo, la dua Traktato de Parizo (20-a de novembro 1815) reunuigis la iaman suverenan teron de Bouillon kun Nederlando. Kaj en 1830, dum la belga revolucio, la duklando definitive estis entenita en Belgio.

La feŭda kastelo estis difinita jene: grupo de konstruaĵoj alte starigitaj kiel kompleto kiuj izole sin defendis kvankam kunigitaj de komuna defenda penso. Ĉi tiu formulo ŝajnas esti verkita speciale por nia kastelo; ĝi ilustras ĝin perfekte. Ekzistas ankaŭ granda principo de milita arkitekturo, laŭ kiu ĉiu

defendelemento devas esti defendita de tiu, kiu ĝin sekvas, kies aplikado estas rimarkinda: la informita vizitanto povas tion rimarki tuj kiam tiu eniras la kastelon. Ne eblas ne esti imponita de la granda nombro de embrazuroj kaj paftruoj kiuj, aranĝitaj ventumilforme, tiel formas teruran amfiteatron de pafado kiu devis malinstigi ajnan alproksimiĝon ...

La apero de artilerio profunde ŝanĝis la feŭdan aspekton de la kastelo kaj ĝian adaptiĝon al tiu ĉi nova armilo, same kiel la diversaj transformoj faritaj de Vauban, la arma arkitekto de Ludoviko la 14-a, kaj la konstrulaboroj dum la nederlanda periodo, kontribuis doni al ĝi la nunan aspekton. Tamen ĝi konservas multajn interesajn restaĵojn de primitivaj defendoj en sia infrastrukturo. Prave nia kastelo estas konsiderata de fakuloj kiel la plej rimarkinda kaj plej bone konservita specimeno en Belgio.

PRISKRIBA NOTO

1. Aldone al la kanonoj, la **aliro al la fortikaĵo** mem estis defendita per tri rompoj elhakitaj en la rokon kaj kovritaj de ponto: la unua estis **baskulponto** kun movebla pontoplanko kiu poste, en 1716, estis ŝtone rekonstruita; la aliaj estis

- 1 Baskulponto kaj levponto
- 2 Herso
- 3 Gardejo nederlanda
- 4 Trifoje levponto, fosaĵo kaj ŝtuparo Vauban

- 5 Primitiva ĉambro
- 6 Puto
- 7 Ligna rado de la puto
- 8 Honora korto
- 9 Sonorilo de la kapelo Sankta Johano

- 10 Paftruoj tridirektaj
- 11 Rundovojo
- 12 Flanka turo
- 13 Brakseĝo de Godefroy de Bouillon
- 14 Turo de Aŭstrio

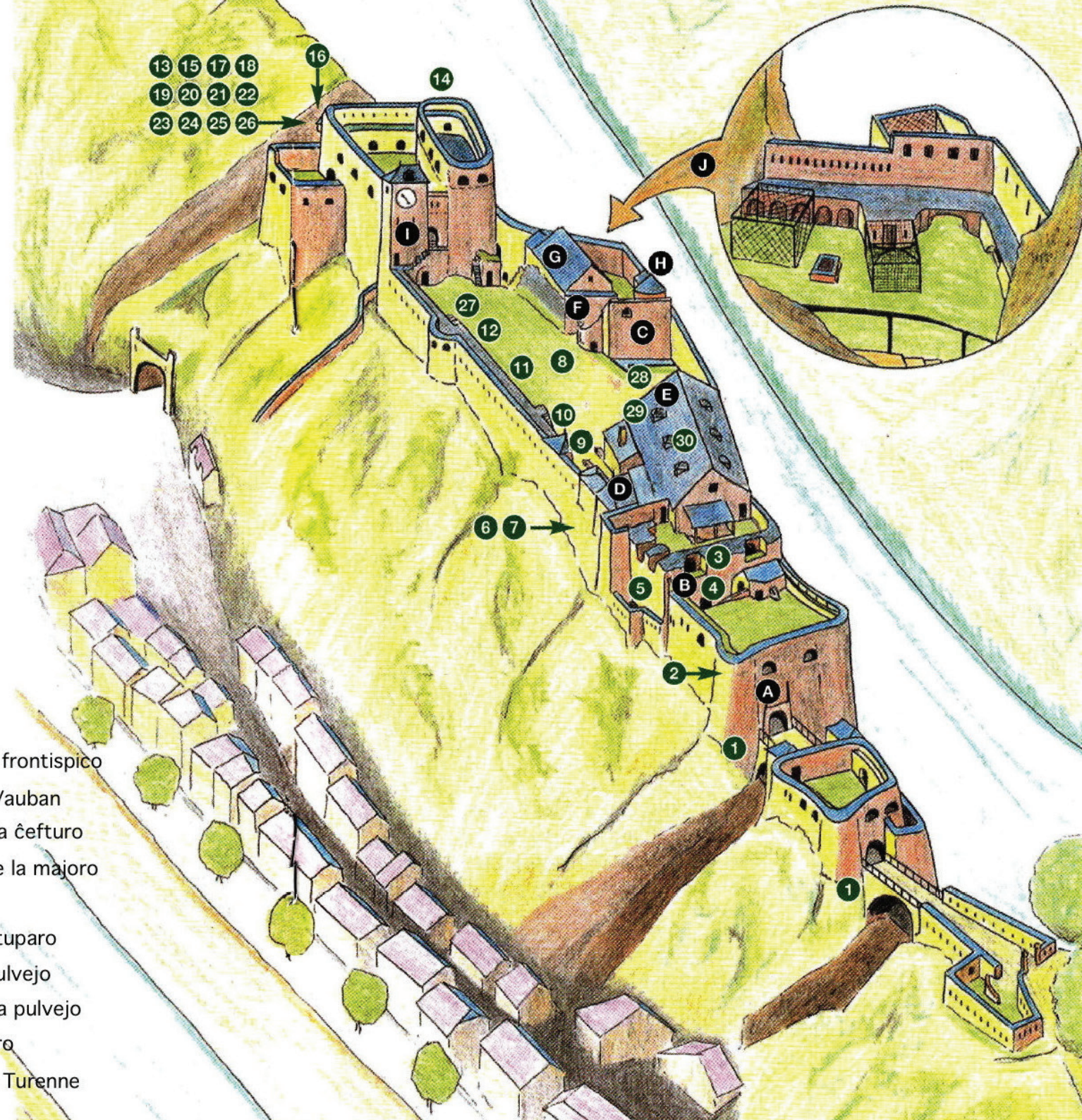
- 15 Gardejo de la artilerianoj
- 16 Gvatotureto/Korbelita sentinelbudo
- 17 Maŝikulioj
- 18 Ventola kamentubo
- 19 Ogivaj volboj

- 20 Ŝirmita kamero
- 21 Pafilŝarga niĉo
- 22 Tortura ĉambro
- 23 Forgesejo
- 24 Malliberejo

- 25 Malgranda bastiono
- 26 Ŝtuparo de la muelejo
- 27 Enirejo de la kelo
- 28 Nederlandaj kelkarceroj
- 29 Salono Godefroy

- 30 Ekspozicio "Scriptura"

- A Gravurita frontispico
- B Ŝtuparo Vauban
- C Loko de la ĉefturo
- D Loĝejo de la majoro
- E Arsenalo
- F Honora ŝtuparo
- G Granda pulvejo
- H Malgranda pulvejo
- I Horloĝturo
- J Korno de Turenne

simplaj levpontoj. Ĉi tie, la gardisto komisiita por aktivigi la mekanismon gardas la enirejon.

La dua ponto, sur kiu ni troviĝas, estas admirinda pro ĝia aŭdaco kaj ĝia bela dezajno.

Sur la frontispico de la frontpordo, Godefroy-Maurice de La Tour d'Auvergne, Duko de Bouillon, gravurigis en ŝtono tiun “eternan monumenton de dankemo”, dediĉita al Louis XIV pro ties certigo al li pri la posedo de tiu Kastelo (1684).

2. Tiu ĉi koridoro estis tute fermita per la fera **herso**, kiu malleviĝis de la volbo glitante en la larĝaj ŝovsulkoj aranĝitaj en ĉiu muro. La obstrukco estis kompletigita per grandegaj trabegoj, kies finoj lokiĝis en la kavoj fositaj en la rokon de loko al loko.

3. Gardejo devenanta de la nederlanda periodo (ĉirkaŭ 1820). Proksime de la pordo staras impona muelŝtono de antikva manmuelejo kiu nutris grandan fornon (disfaligita en 1825) kie ĝis 2500 porcioj povis esti kuiritaj tage.

4. Tria levoponto. Ĝi estis ŝtone rekonstruita en 1686; la ĉirkaŭfosaĵo, malsupre, estis plenigita per akvo per akvokonduktiloj regitaj deinterne. Jen maldekstre la ŝtuparo (atribuita

al) Vauban, kiun ni uzos. Absolute rimarkinda pro sia pureco de linioj (ni estas en fortikaĵo, tion ni ne forgesu) kaj ĉefe pro tio, ke ĝiaj aroj da ŝtupoj artikigitaj sur duobla volbo estas kunmetitaj el ŝtonoj tiel bone tajlitaj kaj alĝustigitaj, ke ili tute ne bezonis morteron aŭ alian juntaĵon. Ĝi kondukas al la dua baterio, al la “Loĝejo de la Majoro”, komandanto de la loko, kaj al la primitiva ĉambro.

5. Primitiva ĉambro: unu el la plej malnovaj (12-a jarcento) kaj plej karakterizaj (nekredebla dikeco de la muroj). Ĝia misio estis defendi la alirojn al la 3-a levoponto same kiel la grandan puton (n-ro 6) profunde fosita en la rokon je 54 metroj. Vi povas vidi la blazonŝildetojn de la aliaj posedintoj kaj posedantoj de ĉi tiu kastelo. De maldekstre dekstren: la Princlando de Lieĝo, poste de La Marck, princoj de Sedan, de La Tour d'Auvergne tiam Guillaume 1-a, reĝo de Holando. Ili estas flankumitaj de la Leono de Belgio kaj blazono de Bouillon.

6. La puto. Tute fosita en la rokon, ankoraŭ profunda je ĉirkaŭ 54 metroj, ĝi estis uzata por provizi la kastelon per akvo. Ĉar akvo gravegis, oni ne forgesis pri ĝi okaze de la transformadoj de la kastelo kiujn efektivigis Marŝalo Vauban fine

de la 17-a jarcento: oni pliigis ĝian diametron ĝis 2,10 metroj kaj ĝia profundo ĝis la nivelo de la Semois (pli-malpli 65 metroj). Origine la puto estis izolita de tiu ĉi koridoro. La eĥo farita de ĉi tiu grandega cilindro estas sufiĉe impona.

7. Ligna rado. En ĉi tiu ĉambro, kiu komunikas rekte kun la puto, ankoraŭ estas la monumenta rado kun siaj 2 metroj de diametro je 1 de dikeco, ene de kiu ebligis al homoj lokiĝi kaj igi, per sistemo de padeloj, ĝin turni kiel vinĉo. La akvo aŭ manĝaĵo estis tiel alportitaj en ujoj ĉe la dezirata alteco.

8. La Honora Korto (nuna nomo de la iama “Place d'Armes”). Sur tiu ĉi loko iam staris la loĝejo de la sinjoro, “la duka palaco”. Ĝi estas la teatro de nia spektaklo: “Le Ballet des Rapaces” [EO: la baletoj de la rabobirdoj]. Sekcio de muro laŭ la “Ŝtuparo de Honoro” memorigas la ekziston de la malnova fortikaĵo (alta kvadrata turo kiu estis 30 metrojn alta) al kiu estis alkraciita la kapelo dediĉita al Sankta Johano, malkonstruita en 1824. Anstataŭ tiuj konstruaĵoj, la nederlandanoj konstruis kazematan kazernon nomitan “Caserne des Chevaliers” [EO: Kazerno de la Kavaliroj], disfaligita en 1905.

Malantaŭe, la granda konstruaĵo kun akuta tegmento kiu superpendas ilin estas ankoraŭ nomata per sia nomo “arsenalo”, ĉi tiu grandega subtegmento, el la epoko de Ludoviko la 14-a, servis kiel hospitalo por la prusaj vunditoj en 1870, post la batalo de Sedan. Ĝi nuntempe enhavas la konstantan ekspozicion “Scriptura, de la plume au PC” [EO: Scriptura: de la plumo al la komputilo] kiun vi povas esplori fine de la vizito.

9. Sonorilo. Loĝita en malnova maŝikulo transformita en belfridon de la nederlandanoj, tiu ĉi sonorilo nomita - malĝuste - “alarma sonorilo” devenas de la malnova kapelo de Sankta Johano. Ĝi devenas de 1563, kiel atestas la surskribo kaj la dato gravurita sur ĝi. Gisita el arĝenta aloj, ĝi havas arĝentecan sonon, kies vibroj daŭras preskaŭ unu minuton.

10. Paftruoj 3-direktaj kaj 2-etaĝaj. Ĉi tiu nekutima kaj tamen tre lerta sistemo ebligas al defendantoj pafi en ses malsamaj direktoj uzante nur du malfermaĵojn ĉe la komenco kaj donas konsiderindan kampon de pafado konservante la pafanton perfekte protektita. Indas noti la dikecon de ĉi tiu muro, nomata en la tiama milita lingvaĵo “kurtino”.

11. Rundovojo. Ĝi ŝuldas sian nunan aspekton al Vauban kaj eĉ verŝajne la 3-direktaj paftruoj de la kurtino ankaŭ estas lia laboro... Kontraŭe, la Honora Ŝtuparo, poste la malgranda cirkla pulvejo, modernigita en sia plej alta parto. Tiu platformo estis konvertita en artileribaterion. Hodiaŭ, la subĉiela spaco estas okupita per birdejo kaj kapeloj loĝigantaj diversajn rabobirdojn. La interno de la malgranda pulvejo estas ekipita kiel ekspozicio traktanta falko-dresadon kaj -ĉasadon.

12. Tiu ĉi flanka turo, duonronda kaj laŭdire kreita de Vauban, ebligis laŭiri la tutan longon de la kurtino. Ĝi estas provizita de du kanonoj. Kontraŭe: la granda pulvejo, parte elhakita en la rokon, estis ekipita sub Ludoviko la 14-a kaj restaŭrita dum la nederlanda periodo. Pulvo estis amasigita tie kaj kovrita per tavolo de lignokarbo (kiu havas la econ sorbi la ĉirkaŭan humidecon kaj tiel konservis la pulvon seka). Vi povas malkovri tie lumbildojn reprezentantaj la etmodelojn de Vauban aŭ la situacion de la kastelo en tiu tempo, same kiel rolulo metita en situacion. Ĉe la fundo de la pulvejo, estas la spaco destinita por la "Historia Rakont-angulo". Ĉe la fino de la rundovojo: la Horloĝturo, iama gvatoturo rekonstruita kvadratforme

de Vauban. La origina sonorilo, instalita en 1606, estis samepoka kiel la unua horloĝmovilaro; ĝi portis ĉi tiun surskribon: "ESTU SINGARDAJ, ĈAR LA HORO ESTAS NECERTA". Disfendite de kontraŭbatalantaj kugloj dum la Dua Mondmilito, ĝi estis anstataŭigita per alia kaj estas nun videbla en niĉo situanta ĉe la dekstra flanko de la turo. La nuna sonorilo originas de 1900 kaj devenas de la kapelo de "Les Hayons" (ndlr: je nord-orientena flugdistanco de 6 km de Bouillon).

Dekstre de la Horloĝturo, la turo de Aŭstrio, kiu ŝuldas sian nomon al la Princo-Episkopo de Lieĝo, Georgo de Aŭstrio, kiu restarigis aŭ transformis tiun ĉi konstruverkon en kovritan kanonelpafejon ĉirkaŭ 1551. Kartuŝo el ŝtono de Francio (super n-ro 13) portas lian blazonon kaj originas el 1551. En la armeaj planoj de 1746, tiu turo daŭre estis kovrita de ardeza tegmento. Origine, ĝi havis la funkcion gvate kovri la malantaŭon de la kastelo kaj daŭre enkaŝas, en siaj keloj, spurojn de tiu malproksima epoko.

13. Brakseĝo de Godefroy de Bouillon: ĉi tiu duobla observejo fosita en la rokon estas tre malnova ĉar ĝi estis nur utila en la tempo kiam la Horloĝoturo kaj la kontraŭaj muroj ankoraŭ ne ekzistis; por la gvatistoj

ĝi ebligis kontroli, kaj la vojon al Lieĝo, kaj la vojon al Francio (nord-sude); ĝi laŭdire estas samtempa kiel Godefroy de Bouillon kaj la legendo ankaŭ asertas, ke la junaj knabinoj, kiuj sidis tie, geedziĝos senmanke en la jaro; tamen, ni ne garantias la efikecon de la profetaĵo.

14. Pinto de la turo de Aŭstrio. Plej alta punkto de la kastelo de kie oni povas detaligi laŭplaĉe ĝiajn 340 metrojn longa. Ni estas ĉirkaŭ 75 metrojn super la Semois kaj ĝuste ĉe la plej mallarĝa punkto de la duoninsulo formita de la kaprica rivero.

Dekstre kaj aliflanke de la Pont de France staris la malnova paroka preĝejo (samepoka kiel Godefroy de Bouillon) servita, tiutempe, de la monaĥoj de la Abatejo de Saint-Hubert. Sur ĝia loko, ankaŭ dediĉita al Sankta Petro, staras moderna kapelo, kies lastatempaj vitraloj (1955), inspiritaj de loka historio, reprezentas, unuflanke, Godefroy de Bouillon kaj, aliflanke, lian patronon, sanktan Ida de Ardenne, Grafino de Boulogne; ambaŭ estas akompanataj de sia respektiva blazono. Iomete almonte, la Semois daŭre estas apartigata per digo datiĝanta de la 11-a jarcento kiu alportis akvon al la rado de la komunuma muelejo situanta ĉe la piedo de la kastelo (vidu n-ron 26); deturniĝa kanalo, rado kaj muelejo malaperis en la tumulto de 1940.

De ĉi tiu preciza loko ekiris krenelita ĉirkaŭmuro kiu, fidele laŭante la maldekstran bordon de la rivero, strikte ĉirkaŭis ĉi tiun tutan urboparton; ĉi tiu remparo (ankoraŭ konstruverko de Vauban) estis trapikita de 4 fortikigitaj pordegoj kaj ekipita per 9 bastionitaj turoj el kiuj 3 ankoraŭ restas; "la lasta estas" laŭ la bulvardo *Vauban* malsupre de la kastelo, maldekstre (apud la tenisejo): Bastion de Bourgogne.

Ĉe la pinto de ĉi tiu turo de Aŭstrio, ĉe la maldekstra flanko, oni facile detaligas lunarko-forman muregon (konstruverko de progresinta defendo) kiu estas konata sub la nomo de "Korno de Turenne" ni memoru ke la granda Turenne estis Duko de Bouillon (familio de La Tour d'Auvergne).

Alvale kaj laŭ la dekstra bordo, tiu granda herbejo estas nomita "*Le champ l'Evêque*" ekde 1141. La afero estas rakontinda per kelkaj vortoj. En 1134, Raymond de Bar surprize deprenis la kastelon de la Princo-Episkopo de Lieĝo; sekve tiu ĉi venis por sieĝi ĝin kun forta armeo, sed la sieĝatoj kuraĝe defendis sin. Tiom, ke la Princo-Episkopo malesperis sukcesi repreni sian havaĵon. Elĉerpinte ĉiujn siajn rimedojn, li havis la freneze aŭdacan ideon alporti de Lieĝo al Bouillon, trairante la tutan Ardenon, la relikvujon enhavanta la veneratan

korpon de Saint-Lambert, patrono de la Arda Urbo, kaj kiu estis solene kaj procesie portita ĉe la piedo de la kastelo. Se tiu ĉi evento fervorigis la Lieĝan flankon, ĝi havis, aliflanke, teruran efikon al la sieĝatoj kiuj rapide kapitulacis, konsiderante senutila batali kontraŭ la Ĉielo.

Ĉe tiu ĉi fino de la kastelo, malantaŭ ni, oni fortranĉis el la roko larĝan tranĉaĵon kaj tiele la fortikaĵo estis perfekte izolita de la monto de Bémont (Beaumont), pli konata nun sub la nomo de Ramonette; tiu ĉi tranĉado, certe samtempa kun la primitiva kastelo, estis profundigita laŭ la instrukcioj de Vauban.

15. Malsuprenirante al la keloj de la turo de Aŭstrio, jen la **gardejo de la artilerianoj servantaj la du bateriojn (alta kaj meza). Ĉe la tablo, oficiro okupiĝas pri redaktado de defendoplano.**

16. Gvatotureto. Eleganta konstruverko el la epoko de Ludoviko la 15-a, kiu konsistigas la finon de la kastelo kaj ebligis kontroli ĉiujn malantaŭajn areojn. Tiu riverdigo, konata kiel la “meza baterio”, estis gravega elemento de tiu parto de la fortikaĵo, apogante la altan baterion tre efike. Ĝiaj embrazuroj estas tiel efike lokitaj, ke en decembro 1944,

dum la Ardena ofensivo, oficiroj de la 1-a usona armeo, studante la eblan defendon de la Passage de Bouillon (denove tiu ĉi nord-suda invadvojo) miris pri la pafanguloj kiuj ankaŭ taŭgis por modernaj pafilegoj.

17. Tipo de maŝikulioj de kie la defendantoj surŝutis la atakantojn per ŝtonoj, bolanta oleo, fandita plumbo kaj aliaj similaj ĵetaĵojn. Povus esti konfuzita kun latrinoj.

18. Ventola kamentubo kiu funkciis kiel laŭtparolilo kaj ebligis transdoni mendojn inter la meza baterio kaj la diversaj kameroj aŭ malgrandaj fortikaĵoj en la kelo.

19. Ogivaj volboj: tiu ĉi koridoro, kiu kondukas al pluraj defendoj, devenas de alta periodo; estante sekura kontraŭ rektaj batoj kaj, malgraŭ rekonstruoj, ĝi ĉiam konservis sian ogivan profilon kiu estis respektita dum la sinsekvaj restaŭradoj..

20. Ŝirmita kamero. Admirinde bone kaŝita al la batoj de la malamiko, ĝi defendis unu el la flankoj de la plurangulo desegnita per la meza baterio kaj la turo de Aŭstrio. Ĉe ĝia elirejo, ni lasas, dekstre, la malsupran kajon, nomitan la baterio de Francio ĉar ĝi rekte komandis la “avenuo de

Sedan” kiu cetere ne prezentas multe da intereso.

21. Subteraj etaĝoj de la turo de Aŭstrio: Malsupre, maldekstre, “**pafil-ŝarga niĉo**” aranĝita laŭ la ordoj de Vauban (1679) kiu farigis niĉojn tranĉitajn dekstren kaj maldekstren en la roko tiel ke la muskedistoj povis retiriĝi en sekureco por reŝargi post pafado. Notu la malvastecon de la enirejo (same kiel la koridoroj kaj aliro al la diversaj konstruaĵetoj) tra kiu nur po unu viro povis trapasi. En la volbo, la komenco de la ventolada/voĉa kamentubo (n-ro 18) kies dikeco superas 6 metrojn.

Kontraŭe, dekstre, malgranda kovrita ŝirmejo kiu defendis unu el la aliaj flankoj de la plurangulo; la ogivforma volbo atestas pri sia aĝo (13-a jarcento) kaj la kurioza paftruo kiu, ĉi tie, estas duobla, montras la dikecon de la muroj.

Malantaŭe, la komenco de subtera trairejo murigita fare de la nederlandanoj.

22. Tielnomita “tortura ĉambro” kie garnizonaj pafilfaristoj prizorgis aŭ riparis pistolojn, musketojn kaj aliajn tiamajn armilojn; ni povas vidi en la muroj la kavojn fositajn por enhavi ilojn, tornilojn ktp. Iuj ŝatas vidi ĝin kiel malnovan torturĉambron sendube rezulte de ĝia proksimeco

al la pendumiloj, malliberejo, kelkarceroj aŭ forgesejo ...

Ĉiu maŝino estis rekonstruata per tradiciaj rimedoj laŭ epokaj dokumentoj, ĉu forĝita kaj martelita fero aŭ dentaĵoj, ŝraŭbigaĵoj kaj diversaj pecoj el kverko, plene kejlitaj.

Ekzemple: - vafloforma premilo, uzata por akiri la tiel nomatajn “spontaneajn konfesojn” dispremante iom post iom la fingrojn per streĉado de du boltoj; 12-ŝtupa eskalo, kiu kaŭzis distriĝon ĝis kvaronumo; - vinĉo kaj grandega ŝtono, akcesoraĵoj por la turmento de la kordo (strappado); - torturtable ekipita per ruliloj kun akraj pintoj; - speciala torturo por akrulinoj.

23. Profunda kelo kiu verŝajne estis malnova **forgesejo** (certe estis kelkarcero). Tute elhakita en la rokon, ĝi ne havas alian elirejon ol tiu ĉi krado metita 6 metrojn alta. La ĉambro, en kiu ni troviĝas, devis servi kiel loĝejo por la defendantoj de la suba parto de la fortikaĵo (n-ro 25) kaj la “forgesejo” povus esti foje uzata kiel pulvostokejo.

24. Malliberejo: la kondamnitaj, enirante ĉi tiun duontombon, kie la tago nur eniras tra mallarĝa oblikva

kamentubo, devis rapide rezigni ĉian esperon de fuĝo... Ĝuste ĉe la enirejo, la slabo faras kavan sonon kiam oni piedfrapas: ĝi estas malnova kelkarcerero nomata “la trujo de la pastro” (tiam sekreta kaŝejo) en la 17-a jarcento.

25. Malgranda bastiono restaŭrita de Vauban en 1676 kaj celita por malhelpi la grimpadon laŭ tiu ĉi flanko. En la angulo, dekstre, ni povas diveni la lokon de pendumilo: la korpo de la pendumito kiu pendis alta (!) kaj mallonge, falis per si mem en la riveron, kiu tiam banis la piedojn de la kastelo.

26. Tiu ĉi pordo donas aliron al la **ŝtuparo** kiu malsupreniras (396 ŝtupoj) al la malnova banala muelejo, kiu estis erare nomita la “savŝtuparo”.

27. Irante malsupren laŭ ĉi tiu **koridoro**, vi eliras en la grandan subteraĵon longa je 82 metroj. Maldekstre, cisterno 100 m² en areo, kun akvo de miriga pureco devenanta de natura fonto; ĝi estas tiel abunda ke, eĉ en periodoj de sekeco, la nivelo restas sufiĉe la sama. Aldone al la granda puto (n-ro 6), ĉi tiu cisterno ebligis facile solvi la grandan problemon de akvo por garnizono de ĉirkaŭ 300 viroj. Dekstre, la granda subtera trairejo,

kiu ludis la duoblan rolon de bone ŝirmita komunika vojo (komencoj de muritaj ŝtuparoj, dekstre, kiu kondukis al la kazerno kaj al la loĝejoj de la Honora Korto kaj de stokejoj ĉiaspecaj (keloj por manĝaj provizoj maldekstre). Ĉe la elirejo, du ŝtonkuglegoj, 80 kg pezaj, kiuj povus esti ĵetitaj per katapulto ĝis 300 metroj for.

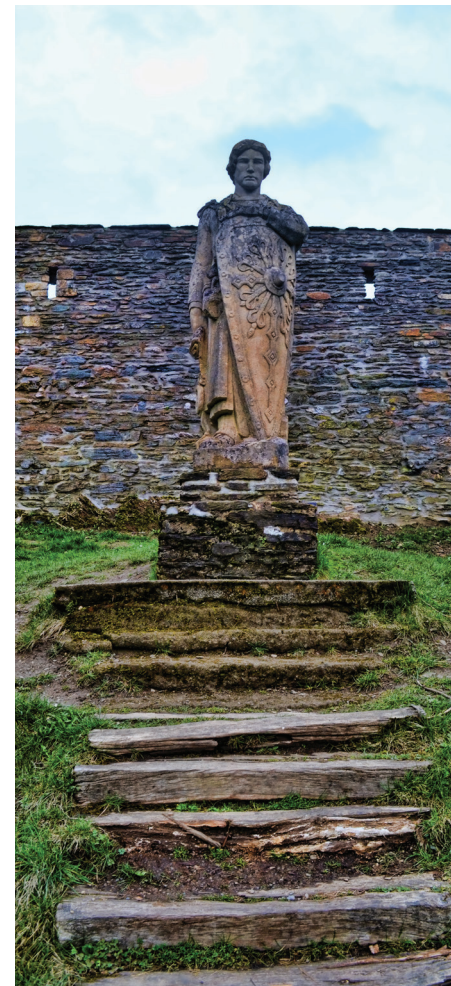
28. Nederlandaj kelkarceroj. Kiel la nomo sugestas, ili servis kiel karceraj tenejoj por la punitaj soldatoj de la garnizono. Ni scias, ke la nederlandanoj okupis la kastelon de 1815 ĝis 1830. En unu el la kelkarceroj, vaksa figuro reprezentas tiun ĉi periodon.

29. Salono Godefroy: ĉe la enirejo, sceno montras la anoncon de la foriro por la unua krucmilito de Godefroy de Bouillon, Duko de Malalta Lotaringio, kaj ties du fratoj Eustache kaj Baudouin, al ilia patrino, Ide, Grafino de Boulogne. En la fono, vi vidas Petro la Ermiton, mesaĝiston de la krucmilito. Ĉi tiu montrofenestro estis farita en 1998, la kulmino de la memorfesto de la 900-a datreveno de la 1-a krucmilito festita en 1996. Ĝi estas superita per panoplio stampita per la blazonoj de Jerusalemo. Elhakita en plenan

rokon, ĉi tiu ĉambro ofertas feŭdan aspekton kun sia duongotika volbo, sia kaŝita poterno kaj sia duobla gvatejo; ĝi proponas ankaŭ al la vizitantoj la fascinan misteron de tre malnova ligna kruco enlokitigita en samforman kavaĵon enranĉita en la rokan grundon kaj kiu estis malkovrita hazarde dum la vintro de 1962-1963.

30. La ekspozicio “Scriptura, de la plume au PC” [EO: Scriptura: de la plumo al la komputilo], situanta en la ĉambro de la malnova arsenalo, kovrita per grafitioj, atestas pri la evoluo de la lernado de la skribado de la Mezepoko ĝis nia epoko. La unua parto montras per 27 didaktikaj tabeloj la lernejon en la Mezepoko. La sekvanta elvokas la influon de presado, precipe en Bouillon en la 18-a jarcento. Klasa reprodukto komence de la 20-a jarcento antaŭas la komputilan epokon. La lasta parto estas dediĉita al provizora ekspozicio.

Ĉi tiu dokumento estas traduko de la teksto ‘Château Fort de Bouillon - guide de la visite’. Ĝin ĝentile disponigis la turisma servo de la urbo. La bazan tradukon prizorgis Valère Doumont kaj Yves Nevelsteen helpe de Google Translate. Multe ĝin prilaboris Nikolao de Buyl kaj Francine Sperber. Dankegon!

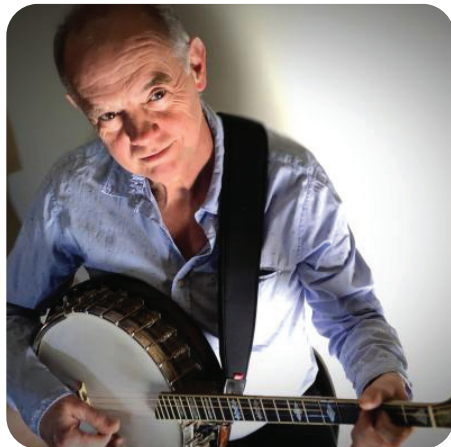

Statuo de Godefroy de Bouillon, sur la deklivo de la Kastelo de Bouillon, farita de la skulptisto Victor Demanet.

Isai Symens, CC BY-SA 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>>, via Wikimedia Commons

Armel Amiot

Armel Amiot estas sendube tio kion oni povas nomi eklektika muzikisto. En la 80-aj jaroj, estis unue kiel gitaristo kaj kantisto kun la roktriope Porte 53, por tri albumoj de originalaj kantoj kaj pli ol 500 koncertoj. Tiam, de rokkantisto li iom post iom iĝis ĵazkantisto, sen ellasi sian gitaron. Li traserĉis la parizan svingĵazajn scenejojn kun granda nombro da grupoj (Caveau de la Huchette, Petit Journal, Méridien).

Iom poste, estis la banĝo kiu krucis lian vojon, kiam li estis varbita de la grupo La Planche à Laver, formita de profesiaj muzikistoj de lia regiono. De novorleana ĵazo ĝis karibaj beginoj tra akustika funko, ĝi estis transiro al alia nivelo de videbleco, ĉar la grupo prezentiĝis ĉe multaj festivaloj en Francio, Karibio, kaj foje eksterlande.

Kun tri albumoj, el kiuj la dua estis surbendigita en Nov-Orleano sub la direkto de la granda banĝludanto kaj produktanto Don Vappie, estis por Armel ŝanco froti sin kun kantado en la kreola lingvo (precipe la martinika), kiu estis ne sen konsekvenco sur la nunaj projektoj.

Reveninte al sia piano dum kelkaj jaroj por akompani francan kantmuzikon, daŭrigante sian agadon kiel banjoisto-kantisto,

Armel prepariĝis por nova muzika direkto.

Esperanto intertempe transiris lian vojon, la semo kviete ĝermis, kaj la ideo verki originalajn kantojn en la internacia lingvo atendis nur la ĝustan tempon. Kiel por multaj artistoj, ĝi estis la unua trudizoliĝo kiu donis al li la perspektivon kaj la tempon necesan por nova komenco.

Temas do pri unua albumeto Banĝo Esperanto kiu estos por Armel la pordo al la muzikkampo en Esperanto.

Fonto de la teksto: Vinilkosmo mallonge.net/armel

Retejo de Armel Amiot: armelamiot.com

Katalin Kováts

por kursgvidantoj, funkciigas la programon Ekparolu! kaj ludigas plurcent homojn ĉiutage pere de la konata RISKO-ludo, kies vivan version ankaŭ ni povos ĝui dum la kongreso.

Katalin havas grandan meriton en la lanĉo de la KER-ekzamenoj en Esperantujo, kies okazigon ŝi estras ekde 2009 kiel direktoro de la KER-Ekzamena Centro (antaŭe KER-komisiono) de UEA. Dum la pasintaj 14 jaroj akiris KER-atestilon jam 2750 personoj el 81 landoj. En 2022 estis lanĉitaj ankaŭ retaj ekzamenoj kaj la plej alta nivelo C2, kiu ekzistas nur por deko da naciaj lingvoj.

Dum la Beneluksa Kongreso Katalin Kováts zorgos pri lingvokursoj kaj paroligaj ekzercoj.

Katalin estas hungara esperantisto, pedagogo kaj lingvisto. Inter 2007 ĝis 2022 ŝi estis membro de la Akademio de Esperanto. Pro sia laboro en la movado ŝi ricevis plurajn premiojn; laste ekzemple dum la kongreso en Torino ŝi estis elektita honora membro de UEA.

Ŝi estas la redaktoro de la paĝaro edukado.net, pere de kiu ŝi jam de pli ol dudek jaroj disponigas materialojn kaj utilajn informojn

Katalin gvidas kursojn kaj instruistajn trejnadojn. Ŝian instruadon oni ĝuis jam en trideko da landoj, inter ili de dudek jaroj ankaŭ dum la Universalaj Kongresoj. Ĉi-septembre Katalin denove okazigis metodikan kurson por la studentoj de la Interlingvistikaj Studoj en Poznano, de kie ŝi rekte flugis al Japanio por esti honora gasto kaj kontribui dum la jubilea memorevento de Oomoto. Espereble ŝi ĝustatempe revenos el Japanio kaj ankaŭ niaj kongresanoj povos ĝui studadon de Esperanto kun ŝi.

edukado.net

Pordopilko

Pordopilko (angle *gateball*) estas teama sportospeco rilata al kroketo, kiu estas aparte disvastigita en Orienta Azio kaj Ameriko kaj regione jam evoluis al amasa fenomeno. Ĝi estas precipe konsiderata sporto por maljunuloj, sed taŭgas por ĉiuj aĝoj.

Pordopilko estas ludata de pli ol 8 milionoj da homoj tutmonde. Precipe maljunuloj entuziasmas pri pordopilko, ĉar ĉi tiu sporto ankaŭ povas esti praktikita en maljunaĝo kaj la fizika taŭgeco estas pruveble plibonigita. Kiel precizeca sporto aŭ lertecludo, pordopilko postulas la plej altan lertecon pri koncentriĝo; temas pri kunordigo-kapablo, strategia pensado kaj senco pri tempomezuro.

Reguloj de la ludo

Pordopilko povas esti ludata kaj subĉiele kaj endome. La rektangula lud-kampo estas 20-25 metrojn longa kaj 15-20 metrojn larĝa. Estas tri goloj kaj golfosto sur la kampo, kiu devas esti trafita per plastaj pilkoj en la specifita ordo. Kiel ĉe kroketo, la pilko estas trafita per ligna (foje ankaŭ metala) maleo, la pozicio de la ludanto dum

batado estas simila al tiu en golfo. Ĉiu celo gajnita nombras unu poenton, atingi la celon gajnas du poentojn. Tuŝi la pilkon per la maleo estas nur permesita dum ekvojigo kaj estas alie konsiderata trompo.

La ludo estas ludata en du konkurantaj teamoj de po kvin membroj, ĉiu ludanto ludas sian propran numeritan pilkon. La pilkoj estas koloraj ruĝaj aŭ blankaj laŭ la teamo al kiu ili apartenas; la ruĝaj pilkoj (aŭ "ruĝa teamo") estas neparaj numeroj 1, 3, 5, 7 kaj 9; kaj la blankaj pilkoj (aŭ "blanka teamo") estas paraj numeroj 2, 4, 6, 8 kaj 10. La teamoj alterne agas, kio ebligas bari la vojojn de la kontraŭa teamo al la celo. La teamo kun la plej alta nombro da poentoj en 30 minutoj estas la gajnanto.

© Far Julio D'ias - Flickr. CC BY 2.0. <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3581894>

Ĝeneralaj asembleoj

Dum la Beneluksa Kongreso okazas ĝeneralaj membrokunvenoj de tri Esperanto-asocioj. Jen eta prezento de ili:

Belga Esperanto-Federacio

Belga Esperanto-Federacio estas la Landa Asocio de UEA en Belgio, fondita en 1962. Antaŭe Belgio havis du Landajn Asociojn, nome Belga Ligo Esperantista kaj Flandra Ligo Esperantista. Belga Esperanto-Federacio estas precipe surpapera organizaĵo, ĉar UEA ne rekonas la tri naciajn Esperanto-organizaĵojn Flandra Esperanto-Ligo (FEL), la valonan Valona Esperanto-Asocio (V.Esp-o) kaj Esperantista Brusela Grupo (EBG). La asocio sen profita celo BEF ĉesis ekzisti la 17-an de decembro 2005 kaj transdonis grandan parton de sia havaĵo al la tri supre nomitaj naciaj organizaĵoj.

Belga Esperanto-Federacio estas ekde 2005 defakta asocio. En ĝi membras FEL, V.Esp-o, EBG, Belga Esperanto Fervojista Asocio, kaj la Verdaj Skoltoj (ekde la 14-a de marto 2015).

esperanto.be/bef

Eŭropa Esperanto-Unio

La Eŭropa Esperanto-Unio (EEU) estas asocio por antaŭenigi Esperanton en la Eŭropa Unio por igi la Eŭropan Union lingve efika kaj sendiskriminacia. La asocio fondiĝis en la UK 1977 en Rejkjaviko; poste ĝi estis plurfoje revivigita. EEU estas leĝe registrita asocio ekde majo 2005 en Belgio. En Bruselo ĝi kreis komunikadcentron kiu i.a. celas informi Eŭroparlamantojn pri Esperanto. europo.eu

La Verdaj Skoltoj

La Verdaj Skoltoj proponas internacian skoltadon en Esperanto. La partoprenantoj estas inter 11 kaj 17 jaraĝaj. Ili venas el Bruselo, Flandrio, Valonio, Francio, Luksemburgo kaj Germanio. Dum la tendumado de 2014 partoprenis ankaŭ unu kataluno kaj du svisoj. Esperanto estas la sola komuna lingvo inter la partoprenantoj. Ili kuniĝas dum 7 semajnfinoj jare kaj organizas tutsemajnan tendumadon en somero. Ili ankaŭ instruas Esperanton al la novaj membroj, organizas Printempan Esperanto-Kunvenon, kaj informas al infanoj kaj adoleskuloj pri Esperanto.

verdajskoltoj.net

La domo de Mateo

La Domo de Mateo estas projekto en embria fazo, kiu ekestis spontanee.

Post la tragika morto de nia filo Mateu, esperantisto, kaj okaze de mia emeritiĝo, ni aĉetis domon en Corbion, municipo Bouillon, en la belga provinco de Luksemburgo.

Hazarde, apud tiu ĉi domo estis alia, forlasita, kiun, laŭ la loĝantoj de la urbeto, estis neeble aĉeti pro juraj problemoj. Hazarde ni tamen povis kontakti la notaron en Bouillon, kiu proponis al ni la eblecon aĉeti ĝin, post kiam la juraj problemoj estus solvitaj. Tiam malkaŝiĝis al ni la projekto: La Domo de Mateo. Ĝi konsistas el manateliere en la teretaĝo kaj malferma kunvenejo kun kuirejo, en la unua etaĝo.

La domo volas esti malfermita al negrandaj grupoj, kiuj volas havi kontakton kun la naturo kaj samtempe ripozigi la kapon. Ĝi ankaŭ estu malfermita al esperantista grupo kaj al lokaj aktivadoj, kiel ĥora kantado aŭ sociaj ludoj. En ĉi tiu unua jaro ni refaris la tegmenton kaj lasis la domon sekiĝi, kiu estis subĉiela dum pli ol 25 jaroj, kun abunda vegetaĵaro ene...

Nun estas tempo izoli la fasadojn, ŝanĝi la fenestrojn kaj aranĝi la internon. Multe da laboro. Se ĉio iras bone, la inaŭguro estas planita por marto 2025.

Via vizito estas tre bonvena!

Alex Humet

Zamenhoffesto en Limburgo

Ĉu plaĉis al vi la Beneluksa kongreso? Planu jam vian venontan Esperanto-eventon!

Zamenhoffesto: sabato, la 16-a de decembro 2023 • 11:00 - 17:00

Ĉi-jare, la Limburga Esperanto Asocio (LEA) organizas la tutbelgan Zamenhoffeston. Ĝi okazos en Genk, en Thor Park. La organizo Mijnverleden (Minejo historio) akceptos nin. Ni kune manĝos kaj aŭskultos muzikon. Ni invitis 2 lokajn Esperantajn muzikistojn. Vi povas paroli kun viaj belgaj esperantaj amikoj kaj cetere eblas viziti muzeon pri la minejoj en Genk. La festejo estas facile atingebla per publika transporto. Bonvenon! *An Olijslagers*

Listo de aliĝintoj

- AMIOT Armel
- ANNET Jean
- BOYTCHEVA Zdravka
- BUYST Lydia
- CORROY Joëlle
- CUFFEZ Marc
- DE BUYL Nikolao
- DE COOMAN Paul
- DE MEYERE Hubert
- DE MULDER Jorg
- DEKERCK Pierre Yves
- DELNAT Hans
- DESPEYROUX Isabelle
- DESSERPRIT Thérèse-Marie
- DIVOY Claire
- DOUMONT Valère
- DRAIME Jeanne
- DRAIZE Philippe
- DROOG Marie (Marilyn)
- DURWAEL Ivo
- EBENAU Rob
- EDER Emmeran
- GLORIEUX Piet
- HAERICK Patrick
- HOUTEREAU Gilles
- HUMET Alex
- INDESTEGE Ben
- JACQUES Gerd
- JANSSEN Nicky
- KERRIS Paul
- KOCIEBA Iwona
- KOVÁTS Katalin
- KUSTERS Eduard
- LE BORGNE Marie Paule
- LELARGE Sylvain
- LÓDÖR Katja
- MOON Brian
- NEMES Eric
- NEVELSTEEN Yves
- NEYRET Frederic
- Ó RIAIN Seán
- OLIJSLAGERS An
- PAGE Alexiane
- PIRONNET Eliane
- POLLET Damien
- PONCELET Bernadette
- QUEVY-LEFEVRE Paul
- QUEVY-LEFEVRE Nicole
- RAMETTE Laurent
- ROYAUX Catherine
- RYSENAER Martine
- SCHMITZ Sylvie
- SPARENBERG Jean-Pol
- STRYHN-MEYER Jimmy
- STRUG Ella
- TISSOT Maryse
- TYTGAT Kristin
- TYTGAT Ite
- VAN DEN BOSCH Eddy
- VAN DEN KIEBOOM Walter
- VAN DEUN An
- VANDER BAUWHEDE Joost
- VAN HERTROOIJ Frank
- VAST Justin
- VERHAGHEN Nicole
- VILLERS Michèle
- WITDOECKT Flory

67 aliĝintoj

